PETRE AURELIAN

GEȚII ȘI DACII DIN SCYTHIA MINOR, DOCUMENTAȚI ÎN IZVOARELE SCRISE, DE LA SOFOCLE LA SOLINUS

Studiul de față își propune să analizeze, în succesiunea lor strict cronologică, izvoarele scrise [1] ce consemnează pe geți și daci ca locuitori ai Dobrogei antice, începînd din veacul al V-lea î.e.n. și pînă spre sfîrșitul secolului al III-lea e.n., cu intenția de a preciza numele pe care autorii vechi îl dau populației autohtone din regiunea istro-pontică la epoca în care fiecare din ei scria.

Considerăm că această analiză a tuturor izvoarelor este necesară și utilă deoarece în unele lucrări românești de specialitate se folosește nediferențiat și destul de puțin nuanțat pentru autohtonii Scythiei Minor, atît numele de geți, daci, cît și cel de geto-daci sau daco-geți, începînd chiar cu veacul al VI-lea î.e.n. [2], terminologie și vreme care, credem că nu corespunde documentelor scrise ale timpului și, din aceste motive, le supunem discuției în prezentul studiu.

De asemenea, nu subscriem la concluzia acelor cercetători care consideră că în majoritatea operelor antice se face o confuzie aproape totală între geți și daci datorită faptului că, atît autorii greci cît și cei romani, constataseră identitatea etnică dintre cele două ramuri ale aceluiași neam, pe care grecii îl numeau get, iar romanii dac [3]. Noi nu negăm fenomenul asimilării numelui de get cu cel de dac în unele scrieri antice, deoarece această suprapunere este dovedită, însă ea nu există din momentul primelor menționări. Așa cum rezultă din izvoarele cele mai vechi, înregistrarea lor se face separat și la distanță destul de mare în timp. Asimilarea celor două nume cu valoare de

---

[1] Cea mai mare parte din traducerile textelor este luată din *„Izvoare privind istoria României"*, editura Academiei R.P.R., București, 1964. În continuare îl vom cita *„Izvoare..."*.

[2] Vasile Pârvan, în *Getica*, deși cînd studiază pe autohtonii din Moesia, folosește aproape numai numele de get, cu toate acestea scrie despre: „dacii de pe coasta pontică ce vorbeau grecește datorită contactului lor cu grecii încă din secolul al VII-lea î.e.n." (p. 661). Înlocuirea numelui de dac cu cel de get este destul de frecventă la Pârvan; astfel că Roles este cînd „cel mai însemnat rege *dac* (s.n.) din dreapta Dunării (p. 121) cînd rege *get* (p. 88).

[3] Gh. Ștefan, *Contribuții arheologice la cunoașterea dacilor*, în *Studii și referate privind istoria României*, partea I-a, p. 31.

identitate teritorială, se petrece abia în epoca romană şi mai ales la acei autori care consemnează pe geţi şi daci, după formarea provinciei Dacia. Pînă la acest eveniment deosebit de important din viaţa dacilor şi geţilor, autorii antici i-au înregistrat cu numele pe care îl purtau fiecare din vechime, înregistrare — considerăm noi — dictată de faptul că fiecare din cele două colectivităţi de triburi, geţi şi daci, locuiau şi stăpîneau teritorii relativ bine distincte, unul faţă de celălalt.

* * *

Despre geţii şi dacii de la sud şi nord de Dunăre, amintesc succint sau mai amplu, 63 de autori [4] ale căror opere ni s-au păstrat, dintre aceştia 33 scriu în limba greacă iar 31 în latină.

Primii care apar în izvoarele scrise sînt *geţii*, menţionaţi singuri, fără daci, de 20 autori greci şi de 9 scriitori latini.

Cea mai veche menţiune despre geţi se găseşte la Sofocle (497—405 î.e.n.) care aminteşte despre „Charnabon, care în timpurile de faţă domneşte peste geţi" [5]. Marele tragedian grec este primul autor care consemnează — credem — pe geţii sud-dunăreni.

Începuturile istoriei scrise a geţilor se află însă la Herodot (484—425 î.e.n.) ce îi înregistrează şi localizează pentru prima dată, ca locuitori sud-dunăreni. Vorbind despre cunoscuta campanie a lui Darius contra sciţilor (probabil la 514 î.e.n.) spune despre acesta : „Înainte de a ajunge la Istru, /Darius/ birui mai întîi pe geţi, care se cred nemuritori. Căci tracii, locuitorii din Salmydessos şi cei care ocupă ţinutul aşezat mai sus de oraşele Apollonia şi Mesembria — pe nume scirmizi şi nipseeni — s-au predat lui Darius fără luptă. Geţii însă,

[4] Lista autorilor care menţionează pe geţi şi daci :

I. *Autori ce scriu în limba greacă* = 32 :

a. *despre geţi* = 20 autori : Sofocle ; 2, Helanicos ; 3, Herodot ; 4, Tucidide ; 5, Mnaseas ; 6, Pseudo-Scymnos ; 7, Diodor din Sicilia ; 8, Dion din Prusa ; 9, Plutarh ; 10, Criton ; 11, Memnon ; 12, Arian ; 13, Aelius Aristide ; 14, Polyainos; 15, Lucian ; 16, Pausanias ; 17, Artemidor din Daldis ; 18, Clemens din Alexandria ; 19, Filostrat ; 20, Paradoxograful lui Rhode.

b. *despre daci* = 4 autori : 1, Nicolaos din Damasc ; 2, Dioscoride ; 3, Iosephus Flavius ; 4, Herodian.

c. *despre geţi şi daci* : 8 autori : 1, Menandru ; 2, Strabon ; 3, Dionisius ; 4, Apian ; 5, Dio Cassius ; 6, Galen ; 7, Origene ; 8, Athenaios.

II. *Autori ce scriu în limba latină*

a. *despre geţi* : 1, Cicero ; 2, Propertiu ; 3, Ovidiu ; 4, Velleius Paterculus ; 5, Curtius Rufus; 6, Pomponius Mela; 7, Columella ; 8, Solinus.

b. *despre daci* = 11 autori : 1, Caesar ; 2, Augustus ; 3, Un poet anonim ; 4, Statius ; 5, Frontinus ; 6, Traian ; 7, Juvenal ; 8, Florus ; 9, Lucius Ampelius ; 10, Fronto ; 11, Tertulian.

c. *despre geţi şi daci* : 11 autori : 1, Terentius ; 2, Vergiliu ; 3, Horaţiu ; 4, Trogus Pompeius ; 5, Lucan ; 6, Seneca ; 7, Pliniu cel Bătrîn ; 8, Silius Italicus ; 9, Martial ; 10, Tacit ; 11, Suetoniu ; Vezi şi observaţiile lui I. I. Russu în „*Limba traco-dacilor*", Editura ştiinţifică, Bucureşti, 1967, p. 18.

[5] Fr. 547.

fiindcă n-au purtat nechibzuit au fost îndată înrobiți, deși ei sînt cei mai viteji și mai drepți dintre traci“ [6].

După cum lasă a înțelege Herodot, geții locuiau începînd de la versantul nordic al munților Haemus, spre Dunăre și Mare. Dincolo de Dunăre, Herodot cunoaște în afară de sciți pe agatîrși [7] și sigini [8]. Restul teritoriului transdanubian, după concepția lui Herodot, era nelocuit din cauza gerului [9].

Nu mult după Herodot, știri importante despre geții sud-dunăreni sînt transmise de Tucidide (460—396 î.e.n.) care face cunoscut că : „/Sitalces/ pornește așadar de la odrisi, punînd în mișcare întîi pe tracii care locuiesc între munții Haemus și Rodope și care se află sub stăpînirea sa, pînă la mare /la Pontul Euxin și Helespont/, după aceea pe *geții peste care dai dacă treci munții Haemus...*“ (s.n.) [10].

Spre sfîrșitul veacului II î.e.n. sau primii ani a secolului I î.e.n. Pseudo-Scymnos înregistrează că : „La poalele muntelui cu numele de Haemus se află un oraș zis *Mesembria, care vine în vecinătatea ținutului getic și tracic*“ (s.n.) [11]. Știrea lui nu lasă nici un dubiu că și în secolul al II-lea î.e.n. — I î.e.n. zona locuită de geți începe, cel puțin de la Haemus spre Istru.

În anii care urmează lui Pseudo-Scymnos, mai precis pînă la Dion din Prusa, care trăiește între anii 40—120 e.n., știrile directe privind numai pe geți lipsesc, informațiile fiind fie pierdute, fie, ca și cele din secolul IV î.e.n. păstrate de autorii din epoca romană. Din aceste motive informațiile transmise deși extrem de importante nu ni se par a fi utilizabile în studiul evoluției cronologice a celor două concepte.

Dion din Prusa este cunoscut și sub numele de Chryssostomul, primul autor despre care ni se spune că a scris o istorie a geților, azi pierdută, din care s-a informat Cassiodor. Autorul primelor „Getice“ povestește : „S-a întîmplat să petrec o vară /în anul 95 e.n./ la Boristene, atunci cînd am navigat întracolo după exilul meu, avînd de gînd să merg — dacă voi putea — prin ținuturile scitice, la geți, ca să cercetez cum stau lucrurile acolo“ [12].

Dar mai tîrziu în discursul rostit la Olimpia (în anul 97 e.n.) Dio relatează : Se întîmplă că am făcut /în anul 96 e.n./ o călătorie lungă, drept la Istru și în țara geților sau a misilor așa cum îi numește Homer și cum este denumită și astăzi populația [13], iar mai departe continuă : „.../eu venisem/ în tabără ostășească... doritor de a vedea oamenii luptînd /unii/ pentru stăpînire și putere iar alții pentru libertate și patrie...“ [14].

---

6 *Hdt.* IV, 93.
7 *idem*, IV, 100.
8 *idem*, V, 9.
9 *idem*, V, 10.
10 Thuc. II, 96, 1.
11 Ps.-Scymnos, 738—740.
12 λόγοι, XXXVI, 1.
13 *Ibidem*, XII, 16.
14 *Ibidem*, XII, 20.

Unii cercetători români [15] consideră că Dion din Prusa a fost în Dacia în vizită la Decebal, afirmaţie neconfirmată nici de cercetătorii moderni ai operii şi vieţii filozofului peregrin [16] şi nici de Filostrat, care între anii 230—238 e.n. a scris „Vieţile Sofiştilor". Ocupîndu-se între aceştia şi de Dion din Prusa, Filostrat a lăsat ştiri deosebit de preţioase. Cu privire la ultimul an de exil care coincide cu asasinarea lui Domiţian (septembrie 96 e.n.) Filostrat spune: „Pe Dion din Prusa nu ştiu cum să-l caracterizeze fiindcă el a fost înzestrat în toate privinţele...". Cît era pregătit să scrie o istorie o dovedesc Geticele, căci el a ajuns la geţi, în rătăcirile sale... 3. Plecarea sa la neamurile getice nu cred că trebuie s-o numesc surghiun căci nu primise poruncă să se exileze dar nici călătorie în străinătate /nu o pot numi/ fiindcă s-a retras şi a dispărut din ochii oamenilor şi nimeni nu a mai auzit de el. Se îndeletnicea cu alte lucruri pe pămînt străin de teamă împăraţilor romani, prigonitori ai oricărei filozofii. El planta, săpa, scotea apă pentru bazine şi grădini şi făcea multe treburi de acest fel, ca să-şi cîştige hrana...4. Se ducea deseori în taberele soldaţilor unde obişnuia să-şi petreacă vremea. Văzîndu-i pe oşteni porniţi să se răzvrătească în urma omorîrii lui Domiţian, nu s-a cruţat cînd a observat răscoala izbucnind, ci — urcîndu-se gol pe o tribună înaltă grăi astfel:..." [17].

Armata răsculată la asasinarea lui Domiţian este cea din Moesia [18], iar din toată naraţiunea lui Filostrat reiese că Dion s-a dus în Moesia ca să cunoască pe geţi, care însă la data cînd scria el se numeau misi. Despre misi în Dacia, mai ales în secolul I e.n. nu pomeneşte nici un izvor. Dimpotrivă, toate lucrările antice privitoare la ei îi plasează la sudul Dunării de Jos [19].

Dion din Prusa este cel mai tîrziu dintre autorii greci care-i localizează geografic doar pe geţi, care în vremea lui purtau numele de misi, aceştia fiind locuitori ai Scythiei Minor. Scriitorii de după Dion, şi pînă în secolul al III-lea e.n. deşi transmit ştiri extrem de importante despre geţi, nu le utilizăm în studiul nostru deoarece — aşa după cum am subliniat — ele aparţin scriitorilor din epoca elenistică.

Din operele lui Herodot, Tucidide, Pseudo-Scymnos şi Dion Chryssostomul reiese fără echivoc că geţii locuiau din secolul al VI-lea î.e.n. şi pînă în secolul al II-lea e.n. în regiunea dintre Haemus, Istru şi Pont.

În scrierile autorilor greci din sec. VI î.e.n. şi pînă la Pseudo-Scymnos nu există nici o menţiune *directă* despre geţii nord-dunăreni.

În răstimpul amintit care, ocupă întreaga perioadă clasică şi aproape toată cea hellenistică, lipseşte cu desăvîrşire de asemenea menţionarea dacilor, sub acest nume.

[15] *Izvoare...*, p. 449, nota 2.
[16] Croiset, *op. cit.*, p. 470.
[17] Βίοι Σοφιστῶν, I, 7, 1—4.
[18] *Izvoare...*, p. 659, nota 11.
[19] *Ibidem*, p. 773. Asupra acestui subiect vom reveni într-un viitor studiu.

Autorii latini[20] *care înregistrează pe geți*, au lăsat informații de valori diferite. Cea mai veche mențiune despre geți îi aparține lui Cicero (106—43 î.e.n.) care într-o scrisoare adresată lui Atticus[21], din martie anul 49 î.e.n. vorbește despre oștirile geților ca despre o realitate contemporană și extrem de periculoasă. Scrisoarea datează din vremea în care Pompeius își căuta aliați printre „barbari", dar nu menționează dacă acești geți sînt de la sudul sau de la nordul Dunării. De asemenea *Properțiu* (54—16 î.e.n.) înregistrează niște lupte cu geții, însă nici el nu-i localizează[22].

Pentru problema care ne interesează și anume aceea de a ști dacă primii autori latini schimbă numele de get în cel de dac, după uzanța romană, lămuriri aproape depline se găsesc în scrierile lui Ovidiu (43 î.e.n. — 8 e.n.). În toate epistolele păstrate, el nu consemnează decît pe geți, fie că se referă la cei din Dobrogea, fie la cei care trec Dunărea[23]. Scriitori latini din secolul I î.e.n., cum sînt Virgiliu (70—19 î.e.n.) și Horațiu (65—8 î.e.n.) îi înregistrează însă, atît pe geți cît și pe daci, dar fără a-i localiza. Dacă luăm însă în considerație informațiile lui Servius Marius Honoratus care trăiește la sfîrșitul veacului al IV-lea e.n., autor cunoscut prin celebrele sale comentarii[24] asupra operelor lui Virgiliu, căpătăm unele lămuriri edificatoare. În *Eneida*, III, Virgiliu scrie :

34 „Cu sufletul răscolit de multe gînduri (eu Eneas) mă rugam nimfelor cîmpenești și

35 „Bătrînului Mars Gradivus, care ocrotește ogoarele geților". La rîndul 35 Servius face următorul comentariu :

EN, III, 35 *„Ogoarele geților*. Geții sînt triburi din Misia, care fiind întinsă are multe neamuri".

Un alt comentariu al lui Servius aduce lămuriri și mai depline :

En, VII, 604, *Neamul sălbatic al geților a existat și pe vremea strămoșilor*. Comentariul este : „Căci ei sînt moesi, care, spune Sallustius, au fost învinși de Lucullus". E drept că în acest caz e vorba de o lămurire cu mult mai tîrzie dar pe de o parte referirea la Stallustius, pe de alta erudiția meticuloasă a lui Servius permit, credem, utilizarea informațiilor transmise de el.

Pentru ideia pe care vrem s-o demostrăm și anume aceea că latinii, ca și grecii, făceau distincție teritorială între geți și daci și nu le confundau numele pînă într-o anumită epocă, elemente prețioase, am putea spune hotărîtoare ne aduc inscripția monumentală cunoscută nub numele de „Res gestae Divi augusti" care, cum se știe, se păstrează în cîteva exemplare, dintre care, pentru noi prezintă importanță *Monumentum Ancyrarum*, redactat în latină și *Monumentum Apolloniense*, în limba greacă.

---

[20] Vezi supra, nota 4.
[21] *Epistulae ad Atticus*, IX, 10, 3.
[22] Propertius, *Elegiarum*, IV, 3, 7—9.
[23] Ovidiu, *Tristia*, II, 191—192.
[24] Servii grammatici commentarii.

Ambele inscripții consemnează în esență aceleași fapte săvîrșite de Augustus (mai corect pe vremea sa) dintre care unele se referă la daci. Aceștia apar în *ambele inscripții* sub numele de daci „Dacorum gentes" [25] și „τά Δακωνέθνη" [26], pe cînd Dunărea este consemnată în monumentul de la Ancyra sub numele de „Danuvium" [27], iar în incripția de la Apollonia cu cel de „τὸ "Ιστρον" [28].

Faptul că în inscripția de la Apollonia nu s-a utilizat numele de getci cel de dac, pentru neamul învins de Augustus, credem că se documentează distincția teritorială (nu etnică) pe care romanii ca și grecii o făceau între cele două mari grupuri ale aceleiași populații. Această diferența riese mai clar din inscripția latină unde se consemnează că:

V, 30 44 Pannoniorum gentes. . . . .
45 . . . . devictas per Ti/Ne/ronem. . . .
46 imperio populi Romani s/ubie/ci protulique
fines Illyrici ad r/ip/am fluminis
47 Dan/u/i. Citr/a/quod
/D/a/cor/u/m
tr/an/s/gressus
excertus meis a/u/sp/iciis vict/us profliga-
48 tusque /es/t et post/tea tran/s Dan/u/vium ductus
ex/ercitus me/u/s Dacorum
49 gentes im/peri/a p/opuli/ R/omani prreferre
coegit/

Traducere

V, 30 44 Neamurile panonilor . . . . .
45 . . . . fiind învinse definitiv de Tiberiu Nero . . .
46 le-am supus stăpînirii poporului roman
și am împins hotarele Iliricului pînă la malul fluviului
47. Dunărea. Oștirea dacilor, care trecuse dincoace de acest
/fluviu/ a fost învinsă și alungată sub
48 comanda mea supremă, iar apoi armata mea a trecut
dincolo de Dunăre și
49 a silit neamurile dacilor să îndure stăpînirea poporului
roman.

Se poate observa că Octavian și-a expus faptele sale de vitejie în ordinea lor cronologică care au în același timp și un sens geografic. În rîndurile 44—49 evenimentele se succed aproape imediat iar acțiunea de pedepsire a dacilor parcă urmează îndată după cuceririle romane, pînă la Dunăre. Dacii învinși de Augustus, vecini cu panonii, nu puteau fi decît cei ce stăpîneau pămîntul viitoarei provincii Dacia, deoarece acțiunea militară are drept bază de plecare Pannonia romană. Deci

---

[25] *Res Gestae Divi Augusti*, V, 30, 47, 48.
[26] *idem*, V, col. 30, 14.
[27] *idem*, V, 30, 48.
[28] *idem*, V, col. 30, 11.

atît știrile lăsate de Augustus cît și cele anterioare ale lui Caesar, privesc pe dacii ce trăiau în regiunile Dunării mijlocii și nu pe frații lor, geții, care, acupau atît ținuturile dintre Haemus și Dunărea de Jos, cît și cele de dincolo de acest fluviu, pînă departe înspre răsărit, unde trăiau tirageții. Faptul că generalul lui Augustus și proconsul al Macedoniei M. Licinius Crassus își serbase triumful „asupra Traciei și geților" (ex Trachia et Geteis) [29], exclude posibilitatea nedistincției teritoriale dintre geți și daci, deoarece primilor, romanii le cuceriseră toate teritoriile sud-dunărene, pe cînd dacilor nu reușiseră decît să le învingă armatele și să-i îndepărteze o vreme de Dunăre.

După Augustus și pînă în veacul al III-lea e.n. scriitorii latini care să se ocupe numai de geți lipsesc aproape cu desăvîrșire pînă în a doua jumătate a veacului al III-lea, cînd scrie C. Iulius Solinus, care transmite că :

„Hebrul izvorăște din pămîntul odrisilor și fluviul curge ... atingînd pe ciconi ... Apoi /urmează/ Haemus, înalt de șase mii de pași ; regiunile din spatele acestuia sînt locuite de geți, sarmați, sciți și multe alte neamuri" [30].

Solinus este cel mai tîrziu izvor latin ce înregistrează și localizează pe geți.

* * *

Mențiunea cea mai veche despre *daci* se găsește la Menandru (343—292 î.e.n.) [31] care amintește numele de Daos (Δᾶος), urmat de Herondas [32] (mijlocul sec. III î.e.n.) și apoi de Terențiu (185—159 î.e.n.) ca primă înregistrare la un autor latin, sub numele de Davos, personaj în comedia *Phormio* [33]. Replica acestui sclav care spune : „cel mai bun prieten și *compatriot* al meu *Geta* a venit ieri la mine", exprimă probabil faptul că autorul era bine informat de inrudirea celor două grupuri de populații. Cel care face prima încercare de a demonstra că Daos-ul din comediile din Menandru este dacul pe care îl cunoaște el, este Strabon [34]. Mult mai tîrziu Galen (122—199 e.n.) spune că : „...în comediile sale excelentul Menandru a pus niște daci (Δ/αοις) și geți (Γέταις) „(.....)" [35].

Herodian, care scrie pe vremea lui Marcus Aurelius (161—180) și a cărui operă s-a păstrat prin Stephanos din Bizanț ce trăiește în secolul VII e.n., lasă și el două știri deosebit de importante. În prima informație relatează că : „Neamul dacilor care se numește și neamul dailor" [36] ; cea de a doua mai amplă ne face cunoscut că : „Daos ca nume propriu, poartă accent circumflex. Cei din Pont și răsărit se numesc geți, iar cei din partea opusă dinspre Germania și izvoarele

---

[29] D. M. Pippidi și D. Berciu, *Din istoria Dobrogei*, vol. I, București, p. 293.
[30] Solinus, *Collectanea rerum memorabilium.*
[31] Γεωργός, 31.
[32] Ζηλότυρος, V, 67—68.
[33] *Comoediae*, 35—36.
[34] Strabon, VII, 3, 4 (C. 296).
[35] Περὶ φυσικων ϑυναμεων, II, 17, 67 (I, p. 618, Kühn).

Istrului — poartă numele de daci. Și la atici există numele de sclavi Daos și Geta. Ei sînt numiți și daci"[37]. Acestea sînt informațiile care consideră pe *Dai* drept daci.

Însă prima mențiune sigură a acestora sub numele lor de daci, apare la Caesar (100—44 î.e.n.) așa cum de altfel am mai amintit, în legătură cu campaniile sale din Gallia ; urmează apoi Res gestaie Divi Augusti, de asemenea comentate anterior. Ceea ce se poate observa la majoritatea autorilor latini, începînd probabil cu Cezar, este o deplasare a atenției în scrierile lor spre daci, orientare foarte clar conturată la scriitorii epocii celui de al doilea război civil cînd se pare că dacii devin acum pericolul principal împotriva romanilor după cum reiese încă din scrierile lui Horațiu[38] (65 î.e.n. — 8 e.n.). Apoi, pînă la Seneca (4—65 e.n.)[39] dacii nu îi mai preocupau intens pe autorii latini ; în vremea lui Seneca însă, probabil că, aceștia încep să se facă din nou prezenți la granițele provinciei Moesia.

Știrile se îmbogățesc în perioada conflictelor cu dacii din timpul lui Domițian ; realitatea primejdiei dacice în contextul politic intern al domniei ultimului dintre Flavii, e amar exprimată fie de scrierile lui Statius (40—96 e.n.)[40] fie de satirele lui Martial (40—104 e.n.)[41] și Juvenal (40—120)[42], fie de „Istoriile" lui Tacitus[43].

Glorificarea contemporană a biruinței lui Traian împotriva dacilor probabil că și-a găsit loc în multe opere ale autorilor latini[44] în afară de cea a împăratului[45], și ea pierdută aproape total ; iar ecourile războiului și ale triumfului, se vor găsi sub diverse forme la autorii veacului II e.n. ca Fronto (100—160 e.n.)[46], Florus[47], sau Lucius Ampelius[48]. Cea mai tîrzie cosemnare din sec. III e.n. a datelor într-un autor ce scrie latinește este la Tertulian[49] (160—230 e.n.), după care va urma o puază de aproape două secole și vor fi înregistrate din nou în sec. IV—V e.n. de Paulinus din Nola[50] în scrisorile sale către Nicetas, episcop din Remesia.

În operele latine de la Seneca și pînă la Tertulian dacii sînt deseori menționați însă informațiile contemporane cu privire la localizarea

---

36 περὶ καθολικῆς προςωδίας, VI, I, 147, 26.

37 *Idem*, IV, I, 87, 11.

38 *Sermones*, II, 6, 51—53 ; *Carmina*, I, 35, 9 ; II, 20, 7—19 ; III, 6, 13—16 ; III, 8, 17—24.

39 *Quaestiones naturales* — Praefatic..., 9.

40 *Silvae*, I, 1, 25—27.

41 *Epigrammata*, II, 22, 1—6 ; VI, 10, 7—8 ; VI, 76, 1—6.

42 *Satirarum libri quinque*, IV, 110—112.

43 *Agricola*, 41, 1.

44 C. Plinius Caecilius Secundus, *Epistularum libri novem*, VIII, 4, 1.

45 *Dacica*.

46 *Principia historiae*, II, p. 204.

47 *Vergilius orator an poeta*, 1, 6.

48 *Liber memorialis*, XXIII.

49 *Adversus Iudaeos*, cap. 7 (pl. II, col. 611).

50 G. Popa-Lisseanu, *Dacia în autorii clasici*, I, București, 1943, p. 87, și D. M. Pippidi, *Contribuții la istoria veche a României*, ediția a II-a, București, 1967, p. 503.

lor sînt mai puțin numeroase. Cea mai importantă operă, sub acest aspect este *Naturalis Historia* a lui Pliniu cel Bătrîn (23—72 e.n.), lucrare în 37 de cărți, ce depășește ca subiect intențiile autorului deoarece el tratează și probleme de geografie, etnografie și istoria artei. Cartea a IV-a păstrată fragmentar, cuprinde „așezarea geografică, neamurile . . . . . (16) Daciei, Sarmației, Sciției (18) a insulelor din Pont". Plinius este primul autor care înregistrează Dacia, cu numele pe care apoi acest teritoriu îl va păstra atît ca provincie cît și după părăsirea ei de Aurelian. Vorbind de daci, Plinius îi localizează astfel: „...în părțile mai sus (ale Dunării) între Dunăre și Pădurea Hercinică pînă la lagărele de iarnă de la Carnuntum din Pannonia și la hotarele de acolo cu germanii, cîmpiile și șesurile sînt străbătute de sarmații iazigi, iar munții și pădurile de daci, împinși de primii pînă la rîul Pathissus" [51]. Aceasta este cea mai completă localizare a dacilor, în opera sa. Singura mențiune a dacilor în legătură cu geții este următoarea: „De acolo înainte /de la gurile Dunării/ în general, sînt în adevăr triburi de sciți, totuși regiunile apropiate de țărm au fost ocupate cînd de geți, numiți de romani daci, cînd de sarmați, cînd de . . . . etc" [52]. Nu știm care dintre romani și cînd, i-a numit daci pe geții de la nordul gurilor Dunării, dar socotim că această singură mărturie nu permite să se generalizeze concluzia că majoritatea autorilor latini denumesc pe geți cu numele de daci.

Din punct de vedere geografic, Pliniu cel Bătrîn îi plasează pe daci poate ceva mai precis decît alții, adică între Tisa și munți, știre confirmată într-un fel și de Tacit în a sa „Germanie" (scrisă între anul 98—100 e.n.) [53], în care spune că: „Germania în totalitatea ei este separată de gali, reți și panoni prin fluviile Rin și Dunăre, de sarmați și de daci prin teama pe care o au unii față de alții sau prin munți" [54]. De asemenea Statius care, trăiește pînă în anul 96 e.n. spune despre Domițian: „aceasta este clemența /ta/ care lasă dacilor *muntele lor...*" [55]. Acelaș autor scrie despre „...dacii alungați din munți care consipră împotriva noastră..." [57]. În veacul al II-lea e.n., Florus va scrie că „Dacii trăiesc nedeslipiți de munți..." [58], iar Dio Cassius, se va exprima și el la fel [59], în secolul III e.n.

Dintre autorii latini ce menționează pe daci, singurul care înregistrează populațiile Moesiei este Pliniu cel Bătrîn care relatează că „De Pannonia se leagă provincia numită Moesia care coboară pe Dunăre pînă în Pont. Ea începe de la confluența amintită mai sus /de la văr-

---

[51] *Nat. Hist.*, I, 12 (25) 80 ; vezi și IV, 14 (28), 99 și VI, 33 (39), 211.
[52] *Idem*, IV, 12 (25) 80.
[53] René Pichon, *Histoire de la littérature latine*, Paris, p. 676, 3.
[54] *Germ.*, I, 1.
[55] Statius, *op. cit.*, III, 3, 167—171.
[56] *Idem, ibidem*, I, 1, 5—7.
[57] *Idem, Tebaida*, I, 1, 20.
[58] Florus, *Bellum Dacicum*, II, 28 (IV, 12) 18.
[59] LXVIII, 8, 3 (Xiph).

sarea Savei în Dunăre/. În ea /locueisc/ dardani, celegeri, tribali, timahi, *moesi* (s.n.), traci şi sciţi, vecini cu Pontul etc." [60].

Deci nici acum vreo menţiune despre daci la sudul Dunării ; se poate observa că a dispărut chiar şi denumirea de geţi, înlocuită tot mai frecvent cu cea de moesi sau misi, aşa cum se găsesc şi în scrierile lui Dion Chrysostomul.

Opera lui Pliniu cel Bătrîn închide seria izvoarelor latine în care se mai menţine încă diferenţa de nume între daci şi geţi, dictată de existenţa în continuare a unor teritorii, ce le stăpîneau separat. El este primul autor care informează că romanii numesc pe geţii de dincolo de Dunăre daci, substituire de nume care ne poate sugera că pericolul militar dacic manifestat cu atîta vigoare în perioada anarhiei militare a anului 69 e.n. este în ascensiune permanentă şi generalizat sub numele dacilor, chiar dacă alături de ei au participat şi geţii nord-dunăreni.

Diferenţa teritorială dintre geţi şi daci este foarte clară în opera lui Strabon ale cărui informaţii sînt divers interpretate de unii cercetători români. Istoricul şi geograful amaseian, care este primul autor grec care înregistrează pe geţi împreună cu daci [61], s-a născut către anul 60 î.e.n. şi moare puţin înainte de anul 25 e.n. [62].

Contemporan în parte cu Burebista şi Augustus, este martor atît al celor două războaie civile, cît şi al înaintării romane, în Balcani, pînă la Dunăre, fapte pe care, probabil, le înregistrase în cele 43 de cărţi ale „Istoriei" sale, pierdute aproape în întregime.

S-a păstrat însă cealaltă operă a sa „Geografia", terminată spre anii 18—20 e.n., care, dacă nu menţionează multe evenimente istorice, oferă în schimb, date extrem de preţioase despre etnografia regiunilor cuprinse între Dunăre, Mare, Haemus şi Carpaţi.

Insistăm ceva mai mult asupra ştirilor lăsate de Strabon în legătură cu geţii şi dacii, printre altele şi pentru motivul că el îşi îndreaptă atenţia asupra lor în vremea cînd erau sub conducerea lui Burebista. Vom încerca să prezentăm mai înainte acele ştiri din opera sa, care sînt clare şi neumbrite de nici o altă informaţie contradictorie, provenite de la autorul însuşi al „Geografiei". În opera lui Strabon apar limpede cîteva fapte pe care nu le contrazice nici un alt pasaj şi anume : 1. geţii sînt traci ; [63] 2. geţii vorbesc aceeaşi limbă cu tracii [64] ; 3. daci au aceeaşi limbă ca şi geţii [65] ; moesii sînt traci [66], ca şi tribalii lîngă care locuiesc [67].

Alte informaţii extrem de preţioase privind pe geţi şi daci nu sînt exprimate foarte clar iar, aparent cel puţin, ele pot crea confuzii.

---

[60] *Naturalis Historia*, III, 26 (29), 149.

[61] În afară de Strabon, pe geţi împreună cu daci, îi mai menţionează : Menandru, Dionysius (Periegetul), Apian, Dio Cassius, Galen, Origene, Athenaios.

[62] Croiset, *Histoire de la littérature grecque*, t. V, Paris, 1939, pp. 385—386.

[63] VII, 3, 4 (C. 296).

[64] VII, 3, 10, (C. 303).

[65] VII, 3, 13 (C. 304).

[66] VII, 3, 2 (C. 295).

[67] VII, 3, 13 (C. 305).

Nu se înțelege întotdeauna dacă autorii faptelor consemnate de Strabon sînt geții sau dacii, de unde s-a tras concluzia că, el nu mai face între aceștia nici o diferență teritorială.

Evenimentele la care ne referim apar disparate în mai multe cărți ale Geografiei, deși tratează în esență aceleași fapte istorice și anume, războiul cu celții, mai precis cu boii. În cartea a VII-a, 3, 11 (C.303), se spune că : „Lăsînd la o parte trecutul îndepărtat al geților întîmplările din vremea noastră sînt următoarele : Ajungînd în fruntea neamului său, care era istovit de războaie dese getul Burebista l-a înălțat atît de mult... (C.304), încît în cîțiva ani, a făurit o mare putere și a supus geților cea mai mare parte din populațiile vecine. Ba a ajuns (după aceasta) să fie temut și de romani. Căci trecînd plin de îndrăzneală Dunărea și jefuind Tracia — pînă la Macedonia și Illiria — a pustiit pe celții care erau amestecați cu tracii și cu iliri și a nimicit pe de-antregul pe boii aflați sub conducerea lui Cristasiros și pe taurisci..."

În cartea a V-a, 1, 6 (C.212) unde vorbește despre celți spune : „...boii... strămutîndu-se în regiunea de lîngă Istru, locuiau acum amestecați cu tauriscii, războindu-se însă cu dacii pînă cînd aceștia din urmă le-au șters neamul de pe fața pămîntului..." iar în cartea a VII-a, 5, 2 (C.313), se relatează că „o parte din teritoriul amintit (din Illiria) dacii l-au prefăcut într-un pustiu în urma războiului în care i-au biruit pe boi și pe taurisci — seminții celtice de sub Cristasiros. Dacii pretind că acest ținut ar fi al lor cu toate că este despărțit de ei prin rîul Parisos (Pathissos), care vine din munți și se varsă în Istru, prin părțile galilor numiți scordisci. Într-adevăr aceștia (boii) locuiau amestecați cu ilirii și cu tracii. Dar pe cei dintîi i-au nimicit dacii pe cîtă vreme cu aceștia din urmă (cu tracii), adeseori ei au făcut alianță..."

Din ultimele două pasaje reiese clar că dacii au distrus pe boi, iar din primul că, getul Burebista i-a nimicit total, fără însă ca Strabon să menționeze și etnicul războinicilor acestuia. Dintr-o lectură rapidă a celor trei pasaje se poate trage, fie concluzia că autorul, în eventualitatea în care făcea diferența teritorială dintre geți și daci, nu știe precis cine a distrus pe boi, fie încheierea că pentru Strabon, geții și dacii reprezentau, la data cînd menționează evenimentul, o unitate etnică, care realizase *deplin* (s.n.) din vechime și o unitate teritorială, condiții în care nu mai era obligat, și nici nu putea să precizeze cine anume a distrus pe boi. Însă din lectura foarte atentă a tot ce a consemnat Strabon în legătură nu numai cu geții, dacii, celții, misii, ci și cu alte populații, reiese limpede că în „Geografia" sa nu se ocupă în mod special de evenimentele istorice proprii acestor populații, ci de cele legate de deplasarea lor pe un anumit teritoriu, iar faptele istorice amintite sînt folosite ca repere pentru fixarea coordonatelor geografice. Astfel, prima mențiune pe care o face despre distrugerea boilor de către daci nu este în legătură cu istoria acestora din urmă, ci cu deplasările pe care celții le-au făcut din secolul IV î.e.n. pînă cînd boii au ajuns în Illiria vecini cu dacii ; iar a doua

informaţie este raportată la descrierea geografică propriu-zisă a Illiriei şi a soartei unor ţinuturi care ţin de ea. Pentru Strabon este important să reconstituie drumul parcurs de populaţiile pe care el le găseşte fixate pe un teritoriu la data cînd scrie iar faptele istorice sînt doar repere prin intermediul cărora încearcă să reliefeze evenimentul etnico-geografic. El face istorie pentru a completa datele geografice şi chiar pasajul extrem de condensat al cărţii a VII-a, cap. 3, paragraful 11 (C.303), în care arată cum s-a ridicat puterea geţilor, pînă a ajunge la vremea în care el scrie, are drept scop final tocmai precizarea elementului etnic în spaţiul său geografic. Relatînd că „...Burebista... a pierit din pricina unei răscoale... (iar)... urmaşii acestuia la domnie s-au dezbinat fărămiţind puterea în mai multe părţi /iar/ cînd împăratul Augustus a trimis o armată împotriva lor, puterea era împărţită în cinci state, el generalizează : „astfel de împărţiri sînt vremelnice şi se schimbă cînd într-un fel, cînd în altul". Apoi imediat continuă în C. VII, 3, 12 (C. 304)[68].

„Există şi o altă împărţire a ţinutului (care se menţine) din cele mai vechi timpuri : căci pe unii îi denumesc (autorii), daci, iar pe alţii geţi. Geţii sînt cei care se întind spre Pont şi spre răsărit, iar dacii, cei care locuiesc în partea opusă, spre Germania şi spre izvoarele Istrului, socot că ei se numeau în vechime Davi . . . . Neamul care se înălţase atît de mult sub Burebista a decăzut /apoi/ cu totul, din pricina dezbinărilor lăuntrice şi din pricina romanilor. Totuşi, *ei sînt în stare şi astăzi să trimeată la luptă 40 000 de oameni* (Cartea VII, cap. 3, paragr. 13 (C.304). Prin ţinutul (ţara) lor curge rîul Marisos... se numeşte Danubius, partea superioară a fluviului /adică/, cea dinspre izvoare pînă la cataracte. Ţinuturile de aici se află în cea mai mare parte în stăpînirea *dacilor* (C.305). Partea inferioară a fluviului pînă la Pont — de-a lungul căruia trăiesc geţii se numeşte Istru. Dacii au aceeaşi limbă cu geţii. Geţii sînt mai bine cunoscuţi de eleni . . . . Cît despre *geţi şi daci* după ce numărul lor crescuse neînchipuit de mult, într-atît încît puteau să trimeată la luptă pînă la două sute de mii de oameni, ei s-au împuţinat şi *au ajuns în zilele noastre cam la vreo patruzeci de mii de oameni* şi sînt acum pe cale de a se supune romanilor...".

Deci din textele lui Strabon ce le-am citat reiese cu claritate că vechea distincţie teritorială dintre pămînturile geţilor şi ale dacilor este consemnată şi de el şi-i acordă o valoare de adevăr aproape permanent, în raport cu împărţirile politice vremelnice. Însă la claritatea ideilor geografului din Amasera nu se poate ajunge decît cu condiţia că înţelesul cuvintelor să fie interpretate şi traduse cu deplina lor

---

[68] VII, 3, 12 (C. 304).

Γέγονε δὲ καὶ 'ἀλλος τῆς χώρας μερισμὸς συμμένωυ ἐκ παλαιοῦσ τούς μὲν γάρ Δακοὺνς προσαγορεύουσι, τους δὲ Γέτας. Γέτας μὲν τους πρὸς τὸν Πόντου κεκλιμένους καὶ πρὸς τὴν ἕω, Δακονὺς δὲ τούς εἰς τἀναντία πρὸς τὴν Γερμανίαν καὶ τὰς τοῦ "Ιστρου πηγάς, ου"ς οἶμαι Δάους καλεῖσθαι τὸ παλαιόν . . . . ἐπὶ τοσοῦτον δ'ὑπὸ τοῦ βοιρεβίστα τὸ ἔθνος ἐξαρθὲν ἐταπεινώθη τελέως ὑπό τε τῶν στάσεων καὶ τῶν 'Ρωμαίων ικανοὶ δ' ὅδ'μως εἰσὶν ἔτι καὶ νῦν στέλλειν τέτταρας μυριάδας.

semnificaţie [69]. De asemenea, Strabon nu poate fi acuzat de confuzia totală ce ar face-o între geţi şi daci, dacă se respectă cu stricteţe textul său original. Astfel, substantivul „τὸ ἔθνος" din cartea a VII-a, cap. 3, paragr. 12 (C.304) nu este urmat de adjectivul „geţilor" ; acesta din urmă este adăugat arbitrar de traducătorii textului [70] strabonian şi, desigur că în acest fel Strabon poate fi acuzat de orice. Însă geograful din Amaseia, erudit de seamă al vremurilor în care a trăit, este consecvent în afirmaţiile sale şi acolo unde apreciază că lămuririle nu sînt suficiente pentru a da limpezime celor scrise, revine cu explicaţii suplimentare şi îndepărtează dubiile, aşa cum este cazul şi cu acel „neam" „τὸ ἔθνος„ citat mai sus, pe care îl completează în capitolul 3, paragr. 13 (C.305) al cărţii a VII-a. Ne îngăduim să reluăm numai acea parte din text care credem că elimină orice confuzie cu privire la componenţa acelui „neam" des citat de noi. Din text extragem doar următoarele : *„...cît despre geţi şi daci... au ajuns în zilele noastre cam la vreo patruzeci de mii . . . .* [71]. Dacă se compară acest text cu cel din carte a VII-a, cap. 3, parg. 12 (C.304), subliniat de noi mai sus, reiese că „neamul" care se înălţase atît de mult sub Burebista este cel al geţilor şi al dacilor. De aici concluzia că Strabon a încercat pe toate căile în chipul ce-i era propriu, să dovedească în primul rînd că geţii şi dacii sînt de acelaşi neam şi vorbesc aceiaşi limbă cu precizarea însă că, doar sub Burebista au fost uniţi sub aceeaşi „ţară", iar imediat după moartea lui, deşi puterea s-a fărîmiţat, totuşi cele două neamuri au continuat să trăiască pe teritoriile lor bine delimitate încă din vechime, aşa cum fuseseră cunoscute şi de autorii dinaintea lui. Înţelese astfel, mărturiile lui Strabon, departe de a fi confuze, apar clare şi în concordanţă pentru daci, cu ştirile lăsate de Cezar [72], care îi înregistrează ca daci şi nu ca geţi, tocmai în această vreme de expansiune politică maximă a geţilor, în vremea lui Burebista ; sub conducerea acestuia dacii şi-au recîştigat vechile pămînturi de la celţi şi au ajuns din nou să stăpînească în vest teritoriul pînă la Pădurea Hercinică.

În lumina acestor ştiri excludem posibilitatea că Strabon în scrierile sale nu ţine seama de diferenţa teritorială dintre geţi şi daci, existentă dinainte şi de după Burebista. Aşa după cum ne informează Strabon, după moartea „basileului" get, puterea s-a împărţit în patru părţi şi apoi în cinci, informaţie care documentează de la sine că geţii şi dacii nu erau unitari din punct de vedere teritorial. Considerînd că un Dicomes sau Roles pot fi — nu ca etnic, ci ca „regi" — stăpîni

---

[69] Autorii volumului „Izvoare..." au tradus prima frază a textului grecesc, citat de noi la nota 28 de mai sus, astfel : A existat şi o altă împărţire a teritoriului chiar din cele mai vechi timpuri... etc. Ţinînd seama de sensul formei de perfect γέγονε (cf. P. Chantraine, *Morphologie historique du grec*, Paris, Klincksieck, 19... p.) şi de valoarea participiului prezent συμμένων socotim că traducerea exactă a pasajului este : „Există şi o altă împărţire a ţinutului care se menţine din cele mai vechi timpuri".

[70] Izvoare..., compară p. 238, rîndul 26 cu p. 239 rîndul 25.

[71] VII, 3, 13 (C. 305), rîndurile 10 şi 11.

[72] Caesaris, *De bello Gallico*. VI, 25, 2.

pe o „ţară“ în acelaşi timp dacică cît şi getică, înseamnă a le plasa „regatele“ atît la nordul cît şi la sudul Dunării de Jos. Din materialul examinat pînă acum şi cel care îl vom supune analizei în continuare, în izvoarele antice, dacii nu sînt documentaţi ca autohtoni ai regiunii istro-pontice, pînă în secolul III e.n., unde noi ne-am oprit cu cercetarea izvoarelor scrise.

După Strabon, şi pînă la Dexip, care trăieşte în a doua jumătate a veacului III e.n., un singur autor grec va mai localiza pe daci şi pe geţi şi anume Dio Cassius (155—230) care deşi relatează confuz unele date (spune despre suebi că sînt celţi, iar dacii, după acest autor sînt într-o oarecare măsură sciţi), se pot desprinde însă unele adevăruri. În legătură cu dacii spune că : „...locuiesc pe ambele maluri ale Istrului (fără a preciza regiunea) ...cei care sînt dincoace de fluviu — lîngă ţara tribalilor — ţin cu plata birurilor de Moesia şi se numesc moesi, afară de cei aşezaţi foarte aproape de tribali. Cei de dincolo poartă numele de daci, fie că sînt geţi fie că sînt traci din neamul dacilor“ [73]. Mai departe el relatează : „Eu îi numesc daci pe oamenii pomeniţi mai sus, cum îşi spun ei înşăşi şi cum le zic romanii, măcar că ştiu prea bine că unii dintre greci îi numesc geţi, fie pe drept, fie pe nedrept. Căci eu îmi dau seama că geţii locuiesc dincolo de Haemus de-a lungul Istrului [74]. În alt pasaj unde face cunoscut că el şi-a însemnat : „atît întîmplările cît şi numele aşa cum ni s-a transmis. Mai înainte vreme, — continuă Dio Cassius — Moesi şi geţii locuiau întreg ţinutul dintre Haemus şi Istru dar cu trecerea vremii unii din ei/ îşi schimbă numele. 3. Apoi denumirea de Moesia a fost dată întregii regiuni despărţită de Pannonia prin rîul Sava care se varsă în Istru, regiune aşezată deasupra Dalmaţiei, Macedoniei şi Thraciei. Printre multe alte popoare există acolo cei numiţi odinioară tribali şi dardani care şi-au păstrat şi astâzi numele“ [75].

Fără a comenta valoarea ştirilor lui Dio Cassius vrem să subliniem că nici în vremea lui, aborigenii Moesiei (în care era încadrat şi teritoriul Scythiei Minor) nu poartă numele de daci ci de moesi, geţi, dardani şi tribali. Care sînt locuitorii stricţi ai Dobrogei în secolul III e.n. dintre cei relataţi de Dio este greu de precizat numai în lumina mărturiilor sale ; totuşi ele ne permit să-i presupunem pe geţi, cunoscuţi acum mai ales sub numele de moesi, ca populînd mai departe şi în plină epocă romană pămîntul Scythiei Minor, ca urmaşi îndepărtaţi ai celor consemnaţi de Herodot. Însă mărturiile epigrafice înregistrează — spre deosebire de cele literare — şi pe daci ca locuitori în Dobrogea. încă din veacul al II-lea e.n. [76]. Cum au ajuns aceşti daci pe pămîntul Scythiei şi cînd, este o problemă care ne-a preocupat în tot timpul cît am cercetat numele dat autohtonilor de autorii antici, dar depăşeşte subiectul ce ni l-am propus. Ceea ce am încercat să urmărim însă, a fost problema enunţată la începutul acestui studiu, gîndită nu într-un

[73] Dio Cassius..., LI, 22, 7.
[74] *Idem*, LXVII, 6, 2.
[75] *Idem*, LI, 27, 2.
[76] Gh. Ştefan, *op. cit.*, p. 33.

context static ci într-unul plin de mișcare și transformare permanentă care este propriu unei populații. În rîndul acestor locuitori am cercetat acel filon de continuitate și anume pe geți, care din veacul VI î.e.n. și pînă în secolul III e.n., unde noi ne-am oprit cercetarea — s-au dovedit, pe calea mărturiilor lăsate de antici de la Sofocle la Solinus, că sînt adevărata permanență autohtonă a Dobrogei. Ei au avut pînă în epoca romană, istoria lor proprie, oarecum separată de cea a dacilor și numai stăpînirea romană i-a unificat pentru vreme mai îndelungată. Din secolul I e.n. credem că geții din Dobrogea pot fi numiți moesi însă pînă atunci, cel puțin izvoarele studiate, nu îngăduie să le confundăm teritoriul cu dacii.

LES GÈTES ET LES DACES DE SCYTHIA MINOR DOCUMENTES DANS LES SOURCES ÉCRITES DEPUIS SOPHOCLE JUSQU'A SOLINUS

Résumé

L'auteur se propose d'analyser dans cette étude les sources écrites (en respectant leur succession chronologique) qui désignent les Gètes et les Daces comme étant, à partir du Ve s. av. notre ère, et jusqu'à la fin du IIIe s. de notre ère, les habitants de la Dobroudja antique. Il se propose de préciser les noms que les vieux auteurs donnaient — à l'époque où ils écrivaient — à la population istro-pontique, ainsi que le sens ethnique et géographique que les sources confèrent aux termes : Gètes et Daces.

Cette analyse est nécessaire et utile, vu que dans certains ouvrages roumains de spécialité on donne le nom de Gètes, Daces, et même de Géto-Daces, sans différencier le sens et sans préciser les nuances de ces noms et cela dès le VI s. av. notre ère, quoique ni les termes, ni l'époque ne correspondent aux documents écrits, de l'époque. Voilà la raison pour laquelle on doit soumettre ces noms à un examen.

L'auteur n'accepte pas les conclusions des chercheurs qui considèrent que dans la plupart des ouvrages antiques on confond presque sans réserve les Gètes avec les Daces, ce qui serait dû au fait que les auteurs, soit Grecs, soit Romains, avaient constaté l'identité ethnique de ceux deux branches de la même lignée — nommée Gètes par les Grecs et Daces par les Romains.

L'auteur ne nie pas le phénomène de l'assimilation, dans certains ouvrages antiques, des noms de Gète et de Dace, cette supposition étant vérifiée. Cependant, l'opinion de l'auteur est que cette assimilation n'existait pas encore au moment des premières mentions. Comme il résulte des sources plus anciennes, les deux noms sont enregistrés par ces sources séparément, et à de grands intervalles. L'assimilation jusqu'à une identité non seulement ethnique, mais territoriale aussi, n'a lieu qu'à l'époque romaine, et cela surtout chez les auteurs qui parlent des Gètes et des Daces après la formation de la Dacie comme province. Avant cet événement, si important dans la vie des deux peuples, les auteurs antiques les enregistraient sous le nom porté par chacun d'eux depuis un temps immémorial. Et cela — considère l'auteur — était imposé par la situation réelle, notamment par le fait que les deux collectivités — les Gètes d'une part et les Daces d'autre part — habitaient et dominaient des territoires relativement distincts l'un de l'autre. De l'analyse des plus anciennes sources écrites qui mentionnent les Gètes (Sophocle, Hérodote, Pseudo-Scymnos) il résulte que ceux-ci s'étaient différenciés de la masse des Thraces — de la lignée desquels ils faisaient partie avant le VI s. av. notre ère — et jouissaient d'une individualité bien précise. Le territoire occupé par les Gètes, en tant qu'autochtones, s'étendait entre Haemus, Istros et le Pont-Euxin. Antérieurement à Dion de Pruse

(40—120 de notre ère) nous ne possédons aucune source *directe* qui puisse nous informer sur les Gètes, les informations de l'époque hellénistique nous étant trasmises indirectement, par des auteurs tardifs (par Arien surtout). A l'époque romaine, les Gètes seront nommés par certains auteurs Moesi, nom qui a été transmis aussi à la province Mésie.

Les Daces apparaissaient sous ce nom tant chez les auteurs grecs, que chez les latins. L'étude des sources écrites montrent, d'une manière évidente, qu'avant la conquête de la Dacie par les Romains, le nom des Daces n'était pas confondu avec celui des Gètes. C'est chez Strabon (60 av. notre ère — 25 de notre ère) que nous trouvons la plus exacte différence que les auteurs antiques font entre les Gètes et les Daces, notamment en partant des territoires occupés par ces deux populations, qui parlaient la même langue et appartenaient à la même lignée. Loin d'être confuse, cette source est considérée par l'auteur comme très explicite et de premier ordre. En adoptant pour les chapitres VII 3,12 (304) de la Géographie de Strabon une version qui diffère de celle donnée par les traducteurs du volume „Sources...", l'auteur estime éliminer ainsi les doutes concernant les informations straboniennes sur les différents territoires occupés par les Gètes et les Daces à l'epoque ou celui-ci écrivait son récit L'auteur considère que la traduction exacte du passage, en tenant compte du sens de la forme du parfait (cf. Chantraine, *Morphologie historique du grec*, Paris, Klincksieck, 1947, p. 204) et de la valeur du participe présent, est : Il *y avait* aussi une autre division de la contrée, division qui se conserve dès les plus anciens temps... — et non pas : Il y *a eu* aussi une autre division de la contrée... proposée par les auteurs de *Sources*, volume I. L'auteur constate d'ailleurs que les mêmes traducteurs ont ajouté au passage dit (livre VII, 3, 13 — c. 304) ligne 26, à côté du nom το ἔθνος l'adjectif „des Gètes", qui n'existe pas dans le texte original. Cette adjonction change complètement le sens du passage.

En confrontant ce passage avec un autre, du livre VII 3, 13 (305), lignes 9—11, il ressort clairement que ce το ἔθνος ne se rapporte pas aux seuls Gètes, mais aux Daces également, et cela sans provoquer aucune confusion territoriale. Le territoire des Gètes est parfaitement délimité par rapport à celui des Daces, dans VI 3, 12 (304), lignes 14—17. En opérant ces corrections, pour que le texte traduit soit conforme à l'original, l'auteur estime que Strabon représente la source la plus précieuse, à côté de Dion de Pruse, qui précise que les seuls autochtones entre Haemus, Ister et le Pont sont les Gètes, descendant des populations mentionnées par Hérodote.

Tout en acceptant la thèse suivant laquelle les Gètes et les Daces sont un peuple unitaire du point de vue ethnique, l'auteur estime cependant que, territorialement, les terres qu'ils habitaient étaient bien délimitées entre elles, différence enregistrée par les auteurs de l'antiquité.

Pour reconstituer véridiquement et objectivement l'histoire des ancêtres du peuple roumain, l'auteur a cru nécessaire de passer en revue toutes les sources antiques qui font mention des Gètes et des Daces. La conclusion à laquelle il arrive est que les Daces n'ont pas habité le territoire actuel de la Dobroudja avant le IIe s. de notre ère, époque à laquelle il est possible qu'ils aient souffert divers déplacements de leur lieu d'origine. A cette époque la Dobroudja était occupée par leur frères, les Gètes, que certains auteurs de l'époque romaine nommaient Moesi.

BELEGE ÜBER DIE GETEN UND DAKER AUS KLEINSKYTHIEN IN DEN SCHRIFTLICHEN URKUNDEN VON SOPHOKLES BIS SOLINUS

Zusammenfassung

Der Verfasser beabsichtigt in diesem Studium die schriftlichen Urkunden in chronologischer Reihenfolge zu untersuchen, die die Geten und die Daker als Bewohner der antiken Dobrudscha, seit dem 5.Jh.v.u.Z. bis zum Ausgang des 3.Jh.u.Z. beglaubigen, und zwar, in der Absicht, sowohl die Namen, mit denen

die Autoren der Antike die ortsansässige Bevölkerung aus dem histrisch-pontischen Raum zu ihrer jeweiligen Zeit bezeichneten, als auch den ethnisch-geographischen Gehalt, den die Quellen den Bezeichnungen als Geten und Daker erteilen, festzusetzen.

Der Verfasser meint, daß diese Analyse sämtlicher Quellen notwendig und zweckmäßig ist, denn in einigen rumänischen Facharbeiten wird in sehr wenig unterschiedlicher Weise für die Ortsansässigen von Scythia Minor sowohl die Bezeichnug Geten und Daker, als auch die Bezeichnung Geto-Daker bereits mit Beginn des 6.Jh.v.u.Z. gebraucht, Fachausdrücke und Periode, die den schriftlichen Dokumenten der Zeit nicht entsprechen. Aus diesem Grunde stellt sie der Verfasser hier zur Diskussion. Desgleichen widersetzt sich der Verfasser den Schlüssen derjenigen Forscher, die erachten, daß in den meisten antiken Werken eine fast gänzliche Verwechslung zwischen Geten und Dakern gemacht wird, weil sowohl die griechischen als auch die römischen Autoren die gleiche Volksangehörigkeit zwischen den beiden Zweigen des gleichen Volkes erkannt hatten, das von den Griechen als getisch und von den Römern als dakisch bezeichnet wurde.

In vorliegendem Aufsatz wird die Gleichsetzung der Bezeicnung getisch mit der Bezeichnung dakisch, die in einigen antiken Schriften vorkommt, nicht abgestritten, denn diese ist erwiesen. Die Meinung des Verfassers geht aber dahin, daß sie nicht schon zu der Zeit aufkommt, als die ersten Erwähnungen gemacht wurden. Wie aus älteren Quellen zu entnehmen ist, werden sie einzeln und in verhältnismäßig großen Zeitabständen registriert. Diese beiden Namen werden erst in der römischen Zeit sowohl im Sinne ethnischer als auch territorieller Gleichheit gebraucht und besonders von denjenigen Autoren, die die Geten und Daker nach der Entstehung der Provinz Dazien erwähnen. Bis zu diesem im Leben der beiden Völker äußerst wichtigen Geschehen, führten sie die antiken Schriftsteller unter den Namen, die sie jeweils im Altertum trugen. Die Tatsache war, nach der Meinung des Verfassers zu urteilen, von den reellen Gegebenheiten aufgezwungen und zwar davon, daß die beiden Gemeinschaften, die Geten einerseits und die Daker andererseits — verhältnismäßig gut umrissene und von einander verschiedene Gebiete bewohnten und beherrschten.

Aus der Prüfung der ältesten schriftlichen Quellen, die die Geten erwähnen (Sophokles, Herodot, Pseudo-Skymnos), erhellt, daß sie sich von der Masse der Thraker, zu deren Volk sie gehörten, vielleicht schon vor dem 6.Jh.v.u.Z. abgezweigt hatten und eine gut ausgeprägte Persönlichkeit aufwiesen. Das Gebiet, das die Geten als Einheimische besiedelt hatten, erstreckte sich zwischen dem Haemus, dem Istros und dem Pontus Euxinus Bis zu Dion Chrysostomos (40—120 u.Z.) besitzen wir keine andere unmittelbare Quelle, die Nachricht über die Geten vermittelt, denn die Kunden über die hellenistische Zeit werden über spätere Autoren überliefert (hauptsächlich über Arianus). In der römischen Zeit werden die Geten von einigen Autoren als Moeser bezeichnet, Name, den auch die Provinz Moesien erhielt.

Die Daker erscheinen unter dieser Berzeichnung sowohl beiden griechischen Verfassern, als auch bei den römischen. Aus dem Studium der schriftlichen Quellen erhellt endeutig, daß bis zu Eroberung Daziens durch die Römer ihr Name nicht mit dem der Geten verwechselt worden ist. Die genaueste Unterscheidung, die die alten Schriftsteller zwischen Geten und Dakern, je nach den — von diesen die gleiche Sprache sprechenden und dem gleichen Volk angehörenden Bevölkerungen — besetzten Gebieten machen, finden wir bei Strabo (60 v.u.Z. — 25 u.Z.). Weit davon entfernt konfus zu sein, betrachtet der Verfasser diese Quelle als äußerst deutlich, als einen Born erster Güte. Der Verfasser gibt eine andere Fassung als die die von den Übersetzern für den Band *Izvoare...* für Kap. VII. 3, 12 (C. 304) der *Geografia* des Strabo angegeben wurde und meint damit, alle Zweifel über die Informationen zu beseitigen, die Strabo über die verschiedenen Gebiete gab, die zur Zeit als der Historiker aus Amasia sein Werk schrieb von den Geten und Dakern bewohnt waren. In Anbetracht der Bedeutung der Form des Perfektums (vgl. P. Chantraine, *Morphologie historique du grec*, Pars, Klincksieck, 1947, S. 204) und des Wertes des Präsens des Partizips erachtet der Verfasser, daß die genaue Übersetzung des Abschnittes lautet: *Es gab* auch eine andere Einteilung des Gebietes, das seit den ältesten

Zeiten besteht — und nicht : *Es hat* auch eine andere Einteilung des Gebietes *gegeben*, Übersetzung, die die Verfasser des ersten Bandes *Izvoare* vorgeschlagen haben. Desgleichen meint der Verfasser, daß die gheichen Übersetzer zu dem betreffenden Abschnitt (Buch VII, 3, 13 — C. 304) in die Zeile 26 neben das Substantiv το εθνος das Adjektiv „der Geten" hinzugefügt haben, das im Original nicht existiert. Dieser Zusatz ändert den Sinn des Abschnittes grundsätzlich.

Vergleicht man diesen Abschnitt mit einem anderen des Buches VII, 3, 13 (305) Zeilen 9—11, erhellt eindeutig, daß το ε"θνος sich nicht nur auf die Geten, sondern auch auf die Daker bezieht, ohne territorielle Verwechslungen zu bewirken. Das Gebiet der Geten ist in Buch VII, 3, 12 (C. 404) Zeilen 14—17 von dem der Daker genau abgegrenzt. Wenn man dem übersetzten Text diese Korrekturen beibringt, um ihn dem Original gleichzusetzen, so betrachtet der Verfasser Strabo als die wertwollste historische Quelle, außer Dion Chrysostomos, der festsetzt, daß zwischen dem Haemus, dem Ister und dem Pontus die einzigen Einheimischen die Geten sind, die Nachfolger derer, die dem von Herodot erwähnten Volk vorausgingen.

Obwohl der Verfasser die These vertritt, die beweist, daß die Geten und Daker ein ethnisch einheitliches Volk sind, meint er dennoch, daß sie territoriell gut voneinander abgegrenzte Gebiete beherrscht, haben, was von den Autoren der Antike festgehalten wurde. Um die Geschichte der Vorfahren des rumänischen Volkes glaubwürdig und objektiver wieder herzustellen, hat er es für notwendig gehalten, sämtliche Quellen des Altertums zu prüfen, die die Geten und Daker erwähnen. Seine Schlußfolgerung geht dahin, daß die Daker (bis ins 2.Jh.u.Z., als sie möglicherweise von ihren Ursprungsgegenden verschiedene Male Verschiebungen mitgemacht haben) nicht auf dem heutigen Gebiet der Dobrudscha lebten, sondern daß diese Gegenden zu der Zeit von ihren Brüdern, den Geten, bewohnt waren, die einige Autoren aus der römischen Zeit auch Moesier nannten.